

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Βιβλική Αρχαιολογία - Θεσμολογία

Ενότητα 4.4: Η θέση της γυναίκας στο Ρωμαϊκό
κόσμο και η συμβολή της στη διάδοση του
Χριστιανισμού

Κυριακή Μελέτη

Θεολογική Σχολή

Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας

ΑΡΧΙΚΗ ΡΩΜΑΪΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

- Στον ιδρυτικό μύθο της Ρώμης, όπου συμπεριλαμβάνεται η αρπαγή των Σαβίνων γυναικών, αναδεικνύεται η σημασία των γυναικών για την εξέλιξη της Ρώμης και τη ρωμαϊκή κοινωνία.
- Ταυτόχρονα, όμως, ο μύθος σηματοδοτεί το ρόλο και τη θέση τους στην κοινωνία αυτή, που είναι η βιολογική αναπαραγωγή, η δημιουργία οικογένειας. Καθώς το περιβάλλον στο οποίο κινούνται οι γυναίκες με βάση το ρόλο αυτό είναι το οικογενειακό, αποκλείονται από τη δημόσια ζωή. Δεν έχουν πολιτικά δικαιώματα, ούτε δημόσιο λόγο.
- Κατά τη διαδικασία απογραφής του πληθυσμού που πραγματοποιείτο από τους κήνσορες (τιμητές), οπότε και ο pater familias όφειλε να δηλώσει το σύνολο της περιουσίας του και της αξίας της, καθώς το σύνολο των προσώπων που ανήκαν στον οίκο του, επομένως και της γυναίκες. Δεδομένων ότι α) η καταγραφή σε τάξεις γινόταν βάσει της αξίας της περιουσίας του κάθε pater familias και β) ότι οι κόρες δικαιούντο προίκα από την πατρική περιουσία, πολλοί αρχηγοί οίκων προσέφευγαν στην έκθεση βρεφών, ιδιαιτέρως των θηλυκών τέκνων, ώστε να μη μειωθεί η περιουσία της οικογένειας και η επόμενη γενιά τους εκπέσει από την τάξη όπου αρχικά ανήκαν.

ΓΑΜΟΣ

- Ως αποτέλεσμα ο γυναικείος πληθυσμός της Ρώμης ήταν μειωμένος σε σχέση με τον ανδρικό και υπήρχε σχετική δυσκολία για τους άνδρες στο ζήτημα του γάμου. Εάν προστεθεί και το γεγονός των θανάτων κατά τη διάρκεια των τοκετών λόγω του μικρού της ηλικίας και των πενιχρών ιατρικών και θεραπευτικών μέσων εξηγείται ο περιορισμένος θηλυκός πληθυσμός. Το γεγονός αυτό προκαλούσε προβλήματα στη σύναψη γάμων. Γι' αυτό το ρωμαϊκό δίκαιο έδινε το δικαίωμα στον άνδρα να ελευθερώσει δούλη του (όχι της συζύγου του) και να την παντρευτεί.
- Ο γάμος για τις οικογένειες της αριστοκρατίας ήταν από τα πιο δυνατά μέσα για τη σύναψη συμμαχιών, οπότε και οι κόρες αριστοκρατικών οικογενειών παντρεύονταν σε πολύ μικρή ηλικία, 12-14 και μάλιστα με συζύγους με τους οποίους είχαν πολλά χρόνια διαφορά ηλικίας. Ως αποτέλεσμα των πολιτικών περιορισμών, των γάμων σε μικρή ηλικία και με συζύγους πιο ώριμους οι γυναίκες δεν είχαν τη δυνατότητα να αποκτήσουν ολοκληρωμένη προσωπικότητα. Οι κόρες των οικογενειών που προέρχονταν από κατώτερες τάξεις παντρεύονταν σε μεγαλύτερη και πιο ώριμη ηλικία (17-18 ετών), διότι οι οικογένειές τους χρειάζονταν την εργατική τους δύναμη για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα.

ΓΑΜΟΣ [2]

- Υπήρχαν δύο είδη γάμου:
- **IN MANU**: η γυναίκα περνάει στον οίκο του συζύγου της, η προίκα της γινόταν τμήμα της περιουσίας του συζυγικού οίκου. Αυτό, όμως, σήμαινε ότι αν ο σύζυγος πέθαινε η σύζυγος συγκαταλεγόταν ανάμεσα στους κληρονόμους του.
- **SUI JURIS**: σε αυτό το είδος συγκαταλέγονταν οι περισσότεροι γάμοι. Η γυναίκα εξακολουθεί να είναι μέλος του πατρικού της οίκου. Η προίκα της σε περίπτωση διαζυγίου ή θανάτου της επιστρεφόταν στον πατέρα της. (Στην περίπτωση αυτή μπορεί να αρνηθεί κατά την ιδιωτική λατρεία τους οικογενειακούς θεούς του συζύγου της και να συνεχίσει τη λατρεία των οικογενειακών θεών του πατρός της).
- Πάντως η γυναίκα δεν έχει νομικά θεσμοθετημένη δύναμη επί των τέκνων της, όπως είχε ο πατέρας (*patria potestas*). Στη λατρεία στον οίκο το πνεύμα του *pater familias* GENIUS και το πνεύμα της *mater familias* JUNO τιμώνται εξίσου.

ΓΑΜΟΣ [3]

- Η γυναίκα εντός του γάμου μπορεί να αναπτύσσει εμπορικές δραστηριότητες, όμως επισήμως πρέπει να κηδεμονεύεται από κάποιον άντρα της οικογένειάς της, πατέρα ή σύζυγο.
- Μεταξύ συζύγων επιτρεπόταν από το ρωμαϊκό δίκαιο η διεξαγωγή εμπορικής δραστηριότητας μεταξύ τους. Αν ο ένας προκαλούσε βλάβη σε περιουσιακό στοιχείο του άλλου, ο άλλος σύζυγος (και οι γυναίκες) μπορούσε να καταφύγει στη δικαιοσύνη. Σε κάθε περίπτωση πάντως δεν έχει δημόσιο λόγο, ενώ όπως όλα τα μέλη του οίκου έτσι και εκείνη οφείλει να εργάζεται για τη δημόσια εικόνα (οικονομία – συμπεριφορά – τιμή) του *pater familias*.
- Τα δικαιώματα της γυναίκας στο γάμο είναι περιορισμένα. Ο σύζυγος της μπορεί να έχει εξωσυζυγικές σχέσεις ακόμα και με δούλους και των δύο φύλων. Θεωρείται δε ότι έχει διαπράξει μοιχεία μόνο σε περίπτωση που συνάψει εξωσυζυγικές σχέσεις με παντρεμένη γυναίκα σεβαστής οικογένειας ή με ανύπαντρη κόρη από ελεύθερη οικογένεια (μη δούλη).

ΓΑΜΟΣ [4]

- Η γυναίκα δεν έχει αντίστοιχα δικαιώματα σεξουαλικής ελευθερίας. Αντιθέτως, η σεμνότητα (*rudicitia*) είναι η μεγαλύτερη αρετή της.
- Αυτό σημαίνει ότι σε τυχόν εμφάνισή της όπου πρέπει να συναντήσει κόσμο, πρέπει να φορά κάλυμμα κεφαλής ενώ με ένα μέρος αυτού να σκεπάζει το μισό της πρόσωπο. Το κάλυμμα της κεφαλής συμβολίζει την εξουσία του συζύγου της επί αυτής. Τυχόν παράλειψη του αποτελεί σημείο αποχώρησής της από το γάμο. Επίσης, η έλλειψη κοσμημάτων και περίτεχνων χτενισμάτων θεωρείται επίσης απόδειξη της σεμνότητάς της, απόδειξη ότι μπορεί να επιδείξει αυτοσυγκράτηση και έλεγχο των γυναικείων αδυναμιών.
- Ο τύπος αυτός διασώθηκε και σε επιτύμβιες στήλες και ονομάζεται τύπος *rudicitia*.

Η γυναίκα κατά την εποχή των εμφυλίων πολέμων

- Η λειψανδρία, είτε από τους πολέμους, είτε από τις προγραφές, είτε από τις εξορίες ανάγκασε πολλές γυναίκες να δραστηριοποιηθούν δημόσια για να προστατεύσουν τα συμφέροντα των οίκων τους.
- Δραστηριοποιήθηκαν επομένως περισσότερο στον οικονομικό και εμπορικό τομέα, αλλά και στην ανάπτυξη κοινωνικού δικτύου.
- Αυτή η δράση επέφερε αλλαγές στα ζητήματα εμφάνισης και μόρφωσης.
- Την εποχή του Ιουλίου Καίσαρα έχει εμφανισθεί και έχει βρει απήχηση ο τύπος της «νέας γυναίκας».

Ο τύπος της «Νέας Γυναίκας»

- Ο τύπος αυτός αφορά γυναίκες της ανώτερης τάξης, οι οποίες είχαν τη δυνατότητα της οικονομικής διαχείρισης της περιουσίας τους. Επίσης, είχαν τη δυνατότητα μόρφωσης και μάλιστα λάμβαναν φιλοσοφική μόρφωση, μπορούσαν ακόμα και να αναπτύξουν τις δικές τους απόψεις, ακόμα και να συγγράψουν τα δικά τους έργα, αν και δεν είχαν τη δυνατότητα δημόσιου λόγου ή αναγνώρισης. Το κυριότερο, όμως, χαρακτηριστικό στοιχείο του νέου τύπου γυναίκας ήταν η σεξουαλική ελευθερία, η αναζήτηση και επιλογή ερωτικών συντρόφων, η συμμετοχή σε συμπόσια, η ερωτική απόλαυση, ακόμα και η μοιχεία. Το ντύσιμο είναι πιο ανάλαφρο και στολισμένο και προτιμούν τις φιλοσοφικές και οικονομικές δραστηριότητες, ακόμα και την κοινωνική συναναστροφή από τη δημιουργία οικογένειας, την ανατροφή παιδιών και την υποστήριξη των συζύγων τους.

Ο τύπος της «Νέας Γυναίκας» [2]

- Αυτόν τον τύπο της νέας γυναίκας προτιμήθηκε από γυναίκες που είχαν μείνει χήρες. Εκείνες, εφόσον είχαν την οικονομική δυνατότητα, τη δική τους περιουσία, ενδεχομένως είχαν ήδη τέκνα προτιμούσαν να μην ξαναπαντρευτούν ή τουλάχιστον επέλεγαν εκείνες το νέο τους σύζυγο, με κριτήρια προσωπικής ικανοποίησης. Ακόμα και η πρωτοβουλία για τη σύναψη νέου γάμου ή την εν γένει επιλογή ερωτικού συντρόφου την αναλάμβαναν, αρκετά συχνά, οι ίδιες.
- Φυσικά, υπήρχε σχετική δυσκολία για εκείνες, καθώς εφόσον ήταν σε αναπαραγωγική ηλικία, ή σε περιπτώσεις ακόμα και αν δεν την είχε ξεπεράσει, η πίεση που ασκείτο για να ξαναπαντρευτούν ήταν μεγάλη, καθώς η νομοθεσία περιόριζε τα κληρονομικά δικαιώματα των άγαμων και άτεκνων γυναικών.

Η γυναίκα κατά την εποχή του Καίσαρα Αύγουστου

- Ο Καίσαρας Αύγουστος που ανέπτυξε μια τέτοια πολιτική ιδεολογία σύμφωνα με την οποία θα αποκαθιστούσε την ηθική τάξη, ο κλονισμός της οποίας είχε οδηγήσει στους εμφυλίους πολέμους, πρόβαλε το πρότυπο της *matrona*, που φορά τη *stola* και κάλυμμα κεφαλής. Δηλαδή της γυναίκας που έχει στόχο τη δημιουργία οικογένειας, τη φροντίδα του συζύγου και των τέκνων της, που αποφεύγει το δημόσιο ρόλο και γενικά τη γυναίκα που κάθε ενέργεια της αποσκοπεί στην ομόνοια (*concordia*) μεταξύ του ζεύγους, με τον άνδρα βέβαια να μη χάνει την πρωτοκαθεδρία του και την οικογένεια να μη χάνει τον πατριαρχικό της χαρακτήρα.
- Ο Αύγουστος έλαβε μέτρα για την προώθηση του προτύπου αυτού και κυρίως για την προώθηση του θεσμού της οικογένειας. Για παράδειγμα ο άνδρας αριστοκρατικής οικογένειας που είχε τρία τέκνα λάμβανε αξιώματα πιο γρήγορα από τους άλλους, ενώ γυναίκα με τρία τέκνα εάν έμεναν χήρες δεν είχαν ανάγκη κηδεμόνα αλλά είχαν αυτοτέλεια πλέον στις κινήσεις τους.

Η γυναίκα κατά την εποχή του Καίσαρα Αύγουστου [2]

- Η σύζυγός του Λιβία προβάλλει αυτό το πρότυπο και συμμετέχει στο έργο του Αύγουστου ανεγείροντας μάλιστα το μνημείο Aedes Concordia Augustae ως σύμβολο του αρμονικού της γάμου με τον Αύγουστο.
- Οι φιλόσοφοι της εποχής επίσης προβάλλουν το πρότυπο του αρμονικού έγγαμου βίου, όπου τα δύο μέλη νοιάζονται, βοηθούν και αγαπούν το σύζυγο ή τη σύζυγο. Προβάλλεται δηλαδή το πρότυπο της συζυγικής αγάπης, ενώ επαινούνται ιδιαιτέρως όσοι μένουν σε ένα γάμο (univirae).
- Επίσης, ο Αύγουστος έλαβε αυστηρά νομοθετικά μέτρα εναντίον της μοιχείας από μέρος της γυναίκας. Σε περίπτωση ανάλογης κατηγορίας δικαζόταν και εφόσον βρισκόταν ένοχη έχανε το ένα τρίτο της περιουσίας της, τη μισή της προίκα και εξοριζόταν σε νησί. Σε τέτοια περίπτωση δεν μπορούσε ποτέ ξανά να εισέλθει σε έγκυρο γάμο.
- Πάντως, τόσο στην εποχή του Αύγουστου όσο και παλαιότερα λατρευτικές ενώσεις, όπως τα κολλέγια της Ίσιδος ή του Βάκχου που προωθούσαν μια ισότητα μεταξύ των φύλων είχαν υποστεί εκδιώξεις από τη Ρώμη.
- Γενικά, η προώθηση της σημασίας της γυναίκας και του ρόλου της στην αναπαραγωγή ως στοιχείο προστασίας και διατήρησης του ρωμαϊκού κράτους, αλλά κυρίως της δυναστείας, βοήθησε τις γυναίκες των ανώτερων τάξεων να διεκδικήσουν για τους εαυτούς τους περισσότερα δικαιώματα, ακόμα και ανάμειξή τους στην πολιτική χωρίς την τήρηση προσχημάτων. Όμως, δε βοήθησε στη βελτίωση της ζωής των γυναικών που προέρχονταν από κατώτερες τάξεις.

Η γυναίκα κατά την περίοδο της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας

- Οι γυναίκες είχαν επίσης το δικαίωμα να συμμετέχουν ως πάτρωνες και ευεργέτες μαζί με τους συζύγους τους ή άλλα μέλη της οικογένειάς τους σε έργα και λειτουργίες για την πόλη τους. Μπορούσαν δε να προσφέρουν αναθήματα με έξοδα καλυμμένα από τη δική τους περιουσία.
- Επίσης, οι γυναίκες μπορούσαν να είναι ιέρειες σε γυναικείες θεότητες, οι οποίες μάλιστα σχετίζονται με γυναικεία θέματα, όπως ο έγγαμος βίος, η γονιμότητα, η διατήρηση καλής οικογενειακής σχέσης.
- Πάντως υπήρχαν και άλλες, μη ιερατικές, αρμοδιότητες που μπορούσε να έχει μια ιέρεια, όπως η επίβλεψη μιας διαδικασίας απελευθέρωσης δούλου που γινόταν στο ιερό όπου υπηρετούσε ή η τοποθέτηση της σφραγίδας της σε καταλόγους της πόλης (που αποτελούσαν σύστημα μέτρησης του χρόνου).

Οι γυναίκες στη λατρεία

- Κυρίως όμως οι γυναίκες τόσο στον ελληνικό κόσμο όσο και στο ρωμαϊκό συνδέονται με τα ταφικά έθιμα, που άλλωστε έχουμε δει ότι αποτελούν μέρος της λατρείας στον οίκο.
- Στον ελληνικό κόσμο το γεύμα αυτό, το περίδειπνο, προσφερόταν μετά το θάνατο του νεκρού και περιλάμβανε αποξηραμένα φρούτα, γάλα, νερό και κρασί ενώ ψάλλονταν θρήνοι για το νεκρό. Σκοπός ήταν η ανασύνταξη της οικογένειας και των φίλων μετά την απώλεια. Τα έθιμα αυτά επαναλαμβάνονταν την 3^η, 9^η, 30^η μέρα μετά το θάνατο του νεκρού καθώς και ένα χρόνο μετά.
- Ανάλογα έθιμα είχαν και οι Ρωμαίοι που πρόσφεραν ψωμί και ψάρια. Κατά την εποχή του Αυγούστου ήταν επίσης σύνηθες η οικογένεια να παρέχει ελεημοσύνη στους φτωχούς για να δεικνύσουν τη μνήμη του νεκρού τους.
- Εν τέλει, ανάλογα έθιμα τηρούντο σε όλη τη Μεσόγειο και ανεξαρτήτως της τάξης από την οποία προερχόταν ο νεκρός.

Οι γυναίκες στη λατρεία [2]

- Οι γυναίκες είχαν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο σε όλα αυτά τα ταφικά και επιμνημόσυνα έθιμα. Όχι μόνο αναλάμβαναν την προετοιμασία και προσφορά του γεύματος, αλλά επίσης αναλάμβαναν το πλύσιμο και το μύρωμα του νεκρού, διαδικασία που ονομαζόταν *πρόθσεις* και διαρκούσε 24 ώρες. Κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας έψελναν θρήνους, ελεγείες και μοιρολόγια για το νεκρό. Ο θρήνος θεωρείται, στη Ρώμη ειδικά όπου γινόταν επίκληση του ονόματός του, επικοινωνία με το νεκρό, ότι δηλαδή διατηρείται η συνεχής επαφή. Οι γυναίκες συμμετείχαν και κατά τη διαδικασία της νεκρώσιμης πομπής.
- Αποκλείονταν από το δικαίωμα ταφικών εθίμων οι προδότες και εγκληματίες, καθώς η μη προσφορά των ταφικών εθίμων ήταν μέρος της τιμωρίας τους. Πάντως, έχουν καταγραφεί περιπτώσεις κατά τις οποίες οι συγγενείς τους προσπάθησαν να περισώσουν το άψυχο σώμα του νεκρού είτε με εξαγορά είτε και με κλοπή. Οι περισσότεροι πάντως κατέληγαν σε ομαδικούς τάφους ή κρεματόρια. Ιδιαίτερα αρνούνταν οι ρωμαϊκές αρχές έστω και τα στοιχειώδη ταφικά έθιμα σε όσους είχαν σταυρωθεί. Τυχόν επιστροφή σώματος στην οικογένεια του σταυρωμένου μπορούσε να αποδοθεί μόνο στην επιείκεια των αρχών.

Η θέση της γυναίκας στο χριστιανισμό

- Οι γυναίκες εμφανίζονται στα Ευαγγέλια ως πιστές μαθήτριες του Ιησού και μάλιστα η αποκάλυψη της Ανάστασης γίνεται σε γυναίκες.
- Ο Ιησούς Χριστός εμφανίζεται να συγχωρεί τις αμαρτίες γυναικών, οι οποίες είναι κυρίως σεξουαλικής φύσης.
- Επίσης, στις Επιστολές Παύλου, οι γυναίκες εμφανίζονται ως αρχηγοί οίκων, οι προστάτιδες και ευεργέτριες, ως απόστολοι, ως συνεργάτες του Παύλου, ως προφήτιδες. Στις δε Ποιμαντικές επιστολές ως έχουσες και τα αξιώματα των διακονισσών.
- Στα ευαγγέλια η ανακοίνωση της ανάστασης γίνεται στις γυναίκες. Όμως, ο Παύλος δε γνωρίζει αυτή την παράδοση, καθώς περιγράφει διαφορετικά την ανάσταση, ότι δηλαδή ο Χριστός εμφανίσθηκε πρώτα στον Κηφά, στους Δώδεκα, στους 500 αδελφούς, στον Ιάκωβο και τους αποστόλους. Η αναφορά των γυναικών στην ανάσταση στα ευαγγέλια, στο δε Ιωάννη την αποκάλυψη της ανάστασης μόνο στη Μαρία τη Μαγδαληνή, τα οποία γράφτηκαν μετά τις επιστολές του Παύλου δηλώνει μάλλον ότι η πεποίθηση αυτή ήταν τόσο εξαπλωμένη που οι συγγραφείς δεν μπόρεσαν να την αποφύγουν.

Η θέση της γυναίκας στο χριστιανισμό

[2]

- Δηλώνει όμως ακόμα και τις αντιθέσεις που σημειώθηκαν στην αρχέγονη εκκλησία σχετικά με τη θέση της γυναίκας.
- Φαίνεται, επίσης, ότι η ασκητική τάση στον πρώιμο χριστιανισμό ήταν έντονη και ότι πάρα πολλές γυναίκες και μάλιστα κυρίως εθνικές προσελκύνονταν από τη νέα αυτή δυνατότητα επιλογής. Ποια ήταν τα κίνητρα, τα αποτελέσματα και τα δεδομένα για τη λήψη μιας τέτοιας απόφασης από τις γυναίκες?
- Οι αρχικοί χριστιανοί θεωρούνται ότι ανήκαν στην τάξη των πληβείων, των δούλων ή των απελεύθερων. Πάντως, ήταν σύνηθες ο πλούτος ενός ανθρώπου να μην ταιριάζει με την κοινωνική του θέση, π.χ. πλούσιοι απελεύθεροι του αυτοκράτορα. Επίσης, η αυτονομία των γυναικών, καθώς σε πάρα πολλές περιπτώσεις δεν αναφέρεται η κοινωνική τους θέση και ο νομικός κηδεμόνας τους (σύζυγος ή πατέρας), όπως συμβαίνει στις περιπτώσεις της Λυδίας ή της Φοίβης (Ρωμ. 16.1.) που αναφέρεται ως διάκονος, της Συντύχης, της Ευοδίας, της Ιουνίας και της Ιουλίας, μπορεί να φέρνει σε αμηχανία τη χριστιανική κοινότητα. Μόνο η Πρισκίλλα αναφέρεται ως ζεύγος με τον Ακύλα χωρίς να δίνεται η διευκρίνιση αν είναι παντρεμένοι, κάτι που αν ήσαν δούλοι θα ήταν δύσκολο να συμβεί.

Η θέση της γυναίκας στο χριστιανισμό

[3]

- Γιατί βρέθηκαν αρκετές γυναίκες πιστές? Διότι αφενός η έντονη τάση του ασκητισμού στη Ρωμαϊκή κοινωνία αλλά και η διδασκαλία για την επερχόμενη βασιλεία του Χριστού έκαναν την ανάγκη διατήρησης της τεκνογονίας και της μεταβίβασης της περιουσίας, που ήταν τόσο σημαντική στο Ρωμαϊκό κόσμο, να φαντάζει πλέον μη σημαντική.
- Η αναίρεση της σεξουαλικότητας, του γάμου και της τεκνογονίας έδιναν στις γυναίκες στο χριστιανισμό τη δυνατότητα δημόσιας ζωής, ενώ ταυτόχρονα τις απελευθέρωνε από τον έλεγχο των πατέρων και των συζύγων τους.
- Το ποια ήταν ακριβώς η θέση της γυναίκας στις πρώιμες χριστιανικές κοινότητες εξαρτάται κατά πολύ από τις απόψεις της κοινότητας (π.χ. Κορίνθου κατά τον 1^ο μ.Χ. αιώνα και Εφέσου κατά τα μέσα του 2^{ου} μ.Χ. αι.). Σε πολλές περιπτώσεις οι πρώιμες χριστιανικές κοινότητες αποτελούν λατρευτικό σύλλογο όπου εισέρχονται τα μέλη βάσει της προαίρεσης τους, της ελεύθερης τους βούλησης. Αυτό σήμαινε εγκατάλειψη της προηγούμενης τους ζωής και την ιεραρχική ταξινόμηση που υπήρχε σε αυτές, είτε στο λατρευτικό τομέα (Ιουδαϊσμό), είτε στον κοινωνικό (ρωμαϊκός κόσμος), είτε στην ιεραρχία των φύλων.
- Ο τύπος της βάπτισης (Προς Γαλάτας 3.28): Δεν υπάρχει Ιουδαίος – Έλληνας, δούλος – ελεύθερος, άντρας- γυναίκα. Γιατί όλοι είστε ένας χάρη στον Ιησού Χριστό.

Η θέση της γυναίκας στο χριστιανισμό

[4]

- Ποιες τελετές αναλάμβαναν οι γυναίκες στον πρώιμο χριστιανισμό? Ξέρουμε πολύ λίγα για τις τελετές στον πρώιμο χριστιανισμό. Μπορεί να βαπτίζονταν αλλά αυτό να γινόταν αντιληπτό ως μεταφορά, ως πράξη μεταφορικού θανάτου και ξανα-γέννησης σε μια τέλεια κοινότητα.
- Επίσης, η ευχαριστία προσομοίαζε στα ταφικά έθιμα που τηρούντο στο ρωμαϊκό κόσμο, όπου παρέχονταν καλύτερες μερίδες (κρασί και κρέας) σε όσους ανήκαν σε ανώτερη τάξη. Το κήρυγμα του Παύλου υποστηρίζει ότι το κοινό χριστιανικό γεύμα δεν είναι η κατάλληλη περίπτωση για να τηρηθούν τέτοιου είδους ιεραρχικές διακρίσεις. Επιπλέον, η εμφάνιση γυναικών στο κοινό γεύμα αποτελούσε ζήτημα διαμάχης καθώς αξιοσέβαστες γυναίκες δεν παρίσταντο σε τέτοια γεύματα ή συμπόσια. Μάλιστα, αν και κατά τον 1^ο μ.Χ. αιώνα οι Ρωμαίες γυναίκες είχαν αποκτήσει τέτοιο δικαίωμα εν τούτοις για τις υπόλοιπες γυναίκες αυτό δεν ήταν αποδεκτό.

Η θέση της γυναίκας στο χριστιανισμό

[5]

- Έχοντας περισσότερο ελεύθερο χρόνο μπορούσαν να διαβάζουν και να μορφώνονται, ενώ η διατήρηση της προφορικής παράδοσης τις βοήθησε να αναλάβουν σχετικούς ρόλους διδασκαλίας, οι οποίοι περιορίστηκαν όταν άρχισαν να βασίζονται σε γραπτά κείμενα.
- Επίσης η τάση των πρώιμων χριστιανικών κοινοτήτων για τον εκστατικό λόγο τις βοήθησε να αναδειχθούν σε χαρισματούχους της εκκλησίας και να αποκτήσουν το ανάλογο κύρος, προκαλώντας ίσως σχετικές αντιδράσεις.
- Ο Παύλος προσπαθεί να μετριάσει την κατάσταση αυτή για τις γυναίκες στην Κόρινθο. Αρχικά, τονίζει το ζήτημα της χρήσης καλύμματος για το κεφάλι (οι γυναίκες θεωρούσαν ότι βρίσκονται στο σπίτι τους (*κατ' οίκον εκκλησία*), το άφηναν ακάλυπτο.

Η θέση της γυναίκας στο χριστιανισμό

[6]

- Η οδηγία να μη μιλούν οι γυναίκες στην εκκλησία παρά αν θέλουν να ρωτήσουν κάτι, να ρωτούν τους άνδρες τους στο σπίτι έρχεται σε αντίθεση με τη δυνατότητα προφητείας. Άλλοι θεωρούν ότι η απαγόρευση αφορά μόνο τις παντρεμένες, άλλοι ότι οι στίχοι αυτοί είναι μεταγενέστεροι. Με δεδομένο ότι η προηγούμενη αναφορά λέει να προφητεύουν μόνο δύο – τρεις χαρισματούχοι και οι άλλοι να ερμηνεύουν, ίσως η οδηγία «να μη μιλούν οι γυναίκες» να αναφέρεται στην ερμηνεία.
- Πάντως, θεωρείται πιθανή και η προσπάθεια να σταματήσουν οι γυναίκες την προφητεία. Η άποψη στηρίζεται στην εμφάνιση του Μοντανισμού (1^{ος} αι.) όπου η έμφαση δίνεται στις γυναίκες προφήτιδες, ως αντίδραση στις τάσεις περιορισμού των γυναικών.

Η θέση της γυναίκας στο χριστιανισμό

[7]

- Στις *Ποιμαντικές Επιστολές* υπάρχουν αυστηροί περιορισμοί για τις γυναίκες και είναι γενικευμένη η προτροπή για τη δημιουργία οικογένειας και την τήρηση παραδοσιακών ρόλων από τις γυναίκες. Ακόμα και οι χήρες προτιμότερο είναι να ξαναπαντρεύονται.
- Επίσης, οι γυναίκες συνδέονται με τις ψευδοδιδασκαλίες στις οποίες καταφεύγουν από έλλειψη κριτικής σκέψης αλλά και με τους «γραιώδεις» δηλαδή ανόητους μύθους. Δεν επιτρέπεται να διδάσκουν.
- Παράλληλα με αυτά κυκλοφορούν και έργα αντίθετων απόψεων, που σήμερα συμπεριλαμβάνονται στην απόκρυφη γραμματεία, όπως οι *Πράξεις της Θέκλας*, που περιγράφουν γυναίκες με αυτόνομη απόφαση για τη ζωή, που διενεργούν ταυτόχρονα μυστήρια, όπως ο αυτό-βαπτισμός της Θέκλας, ενώ ταυτόχρονα την ίδια περίοδο ο Τερτυλλιανός ήταν αντίθετος στην άσκηση του βαπτίσματος από γυναίκες.

Η θέση της γυναίκας στο χριστιανισμό

[8]

- Φαίνεται λοιπόν ότι υπήρχαν τουλάχιστον δύο τάσεις στον πρώιμο χριστιανισμό σχετικά με τις δυνατότητες των γυναικών και την άσκηση σχετικών ρόλων στη χριστιανική κοινότητα. Οι δύο αυτές τάσεις διεκδικούσαν ταυτόχρονα τη νομιμοποίησή τους και επίσης συνέγραφαν τη δική τους γραμματεία για να υποστηρίξουν τις απόψεις τους.
- Σε κάθε περίπτωση, πάντως, η τάση που διεκδικεί για τις γυναίκες τη δυνατότητα προφητείας, άσκησης μυστηρίων, διδασκαλίας συνδέει τις γυναίκες με την απάρνηση των παραδοσιακών τους ρόλων και την προώθηση του ασκητισμού.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΙ-ΠΡΟΦΗΤΙΔΕΣ

- Ιουνία απόστολος υπάρχει αμφισβήτηση για το αν είναι γυναίκα ή αν το όνομα δεν έχει μεταγραφεί σωστά (Ιουνίας).
- Προφήτιδες γυναίκες καταδικάζονται στην *Αποκάλυψη* (π.χ. Ιεζάβελ).
- Στην *Α΄ Τιμόθεον* η γυναίκα απαγορεύεται να διδάσκει. Το περιεχόμενο δεν είναι ακριβώς σαφές (το έργο της Ιεζάβελ στην *Αποκάλυψη* καταγράφεται ως διδασκαλία).

ΔΙΑΚΟΝΟΣ

- Διάκονος: πρώτη αναφορά η Φοίβη (Ρωμ. 16.1). Στις *Ποιμαντικές* καταγράφονται οι προϋποθέσεις για τον ορισμό του/της διακόνου και όχι οι αρμοδιότητες. Επίσης, υπάρχει αναφορά και στον Πλίνιο (61/62-113μ.Χ.), που καταγράφει ότι ανέκρινε δύο γυναίκες, οπαδούς του χριστιανισμού, που ομολόγησαν ότι είναι διάκονοι.
- Σε μεταγενέστερη βιβλιογραφία αναφέρεται ότι επιτρεπόταν η τήρηση του αξιώματος από γυναίκες, διότι οι άνδρες διάκονοι σε συγκεκριμένες αρμοδιότητες τους θα αναγκάζονταν να ξεπεράσουν τη σφαίρα της ευπρέπειας στη συναναστροφή τους με τις γυναίκες. *Didascalia Apostolorum*: οι γυναίκες διάκονοι αλείφουν με λάδι τις γυναίκες που βαπτίζονται, τις δέχονται μετά την έξοδο τους από το νερό και τους δίνουν συμβουλές για τη διατήρηση της σεμνότητας και παρθενίας. Αναφορικά με το ποιμαντικό τους έργο, οι γυναίκες - διάκονοι επισκέπτονται γυναίκες που είναι ασθενείς ή σε κατάσταση ανάγκης στο σπίτι τους, οπότε και δεν μπορεί να τις επισκεφθεί άνδρας- διάκονος, μεσολαβούν στον επίσκοπο. Όμως δεν μπορούν να βαπτίσουν, να διδάξουν ή να προσφέρουν τη θεία ευχαριστία. Δεν θεωρείται τμήμα της ιεροσύνης (Επιφάνειος Σαλαμίνας).
- Πάντως το αξίωμα υπήρχε και στους βυζαντινούς χρόνους (Barberini Codex). Χειροτονούνται. Υπάρχουν σχετικές επιγραφές αλλά και γραπτές πηγές.

ΧΗΡΕΣ

- Χήρες: δεν είναι σαφές αν με τον όρο εννοείται αξίωμα της εκκλησίας. Στις *Ποιμαντικές Επιστολές* δίνονται συγκεκριμένες οδηγίες για το ποιες γυναίκες θα χαρακτηρίζονται ως χήρες. Οι όροι περιλαμβάνουν εκτός από συγκεκριμένα ηλικιακά χαρακτηριστικά και ορισμένη δραστηριότητα, όπως την ανατροφή τέκνων, το πλύσιμο των ποδιών των αγίων, τη διανομή ψωμιού, την παροχή φιλοξενίας. Υπάρχουν σχετικές επιγραφές.

ΑΛΛΑ ΑΞΙΩΜΑΤΑ

- Πρεσβύτιδες.
- Διδάσκαλοι.

Τέλος

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0.

Έχουν προηγηθεί οι κάτωθι εκδόσεις:

- Έκδοση 0.9 διαθέσιμη [εδώ](#).

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών, Σωτήριος Δεσπότης, Κυριακή Μελέτη 2015. Σωτήριος Δεσπότης, Κυριακή Μελέτη. «Βιβλική Αρχαιολογία - Θεσμολογία. Ενότητα 4.4: Η θέση της γυναίκας στο Ρωμαϊκό κόσμο και η συμβολή της στη διάδοση του Χριστιανισμού». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:

<http://opencourses.uoa.gr/courses/SOCTHEOL103/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

